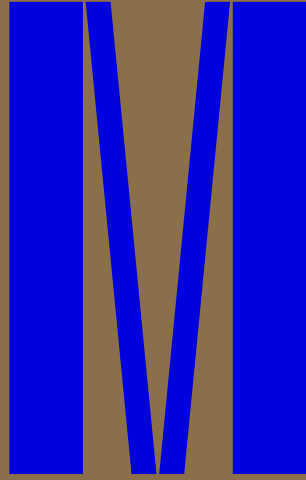

MASARYKOVA
UNIVERZITA
DOCTOR
HONORIS
CAUSA

Herbert Leon Kessler
Jeffrey Charles Alexander

**MASARYKOVA
UNIVERZITA
DOCTOR HONORIS
CAUSA 2023**

**ČTVRTEK 26.ŘÍJNA 2023, 10 HODIN
DÉLKA TRVÁNÍ OBŘADU CCA 100 MIN.**

**VELKÁ AULA KARLA ENGLIŠE
BUDOVA PRÁVNICKÉ FAKULTY MU
VEVEŘÍ 70**

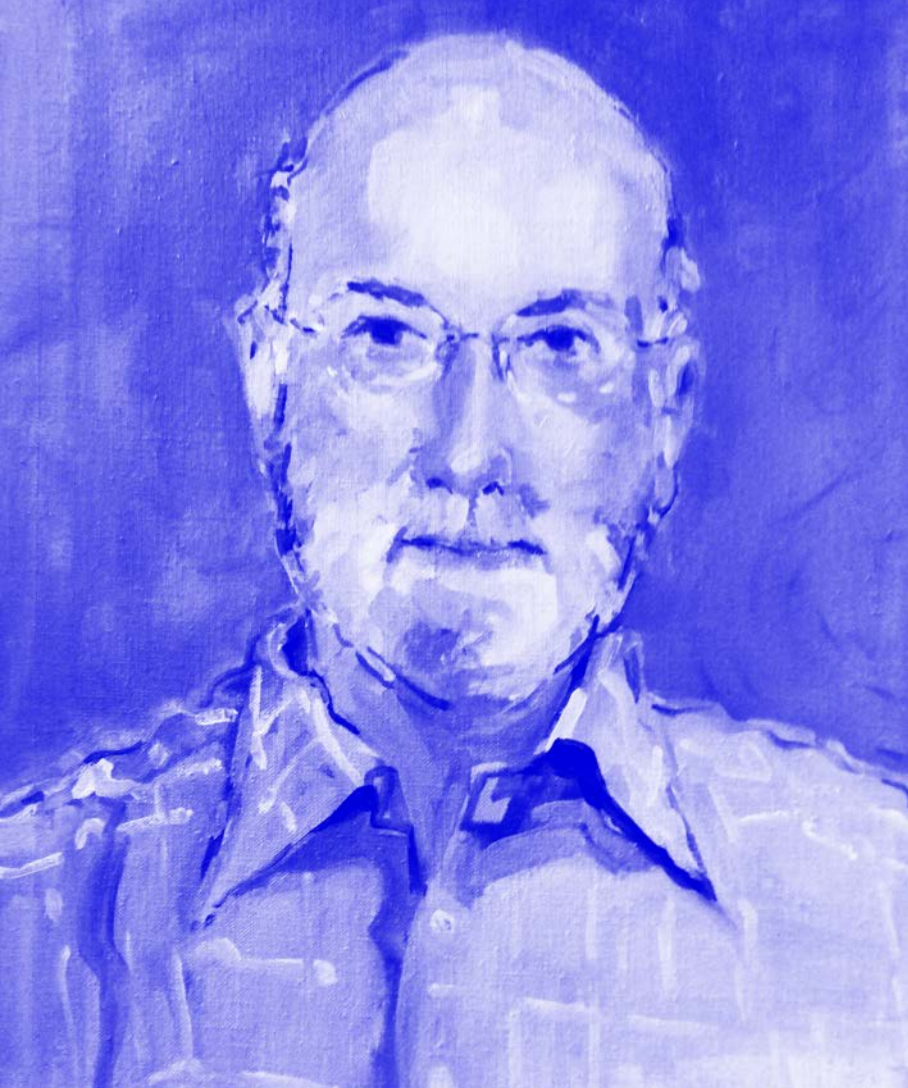
PROGRAM SLAVNOSTNÍ CEREMONIE

Za doprovodu fanfár svá místa v aule obsadí
talárování akademičtí hodnostáři v pořadí:
členové vědeckých rad MUNI
proděkani MUNI
kvestorka a předseda AS MUNI
děkani MUNI a jejich zástupci
proreктоři MUNI
rektoři a další zástupci vysokých škol
moderující prorektor Jiří Hanuš
promotorka Irena Radová
promotor Stanislav Balík
Ivan Folletti za FF MUNI
Adéla Souralová za FSS MUNI
Herbert L. Kessler, doctor honoris causa in spe
Jeffrey C. Alexander, doctor honoris causa in spe
rektor Martin Bareš

Zazní hymny České republiky, Evropské unie a Spojených států amerických.
Zahájení slavnostní ceremonie se ujme Jiří Hanuš.
Ivan Foletti představí Herberta L. Kesslera.
Adéla Souralová představí Jeffreyho C. Alexandera.
O souhlas s promoci rektora požádá Jiří Hanuš.
Proslov rektora Bareše a jeho souhlas s promoci
Čtení promočního slibu
Promoce Herberta L. Kesslera
Proslov nového čestného doktora MUNI
Promoce Jeffreyho C. Alexandera
Proslov nového čestného doktora MUNI

Při hudebním vystoupení zazní arietta „Amor, fammi goder“
neznámého italského komponisty z druhé poloviny 17. století, období
šťastného rozkvětu operní tvorby. Zpívá Kateřina Naučová za klavírního
doprovodu Vladimíra Richtera.

Ceremonii ukončí Jiří Hanuš.
Talárování akademičtí hodnostáři za doprovodu fanfár opouští aulu.

Herbert Leon Kessler

DOCTOR HONORIS CAUSA
V OBORU
DĚJINY STŘEDOVĚKÉHO UMĚNÍ

HERBERT LEON KESSLER

Narozen 20. července 1941, Chicago, Illinois, USA.

V Ý Z K U M N É Z A M Ě Ř E N Í

dějiny středověkého umění, byzantské umění, iluminace rukopisů,
středověký Řím, teorie a estetika středověkého umění

V Z D Ě L Á N Í

1961–1965 Princeton University (MFA, Ph.D.)

1958–1961 University of Chicago (BA)

P R A C O V N Í F U N K C E (V Ý B Ě R)

Od 2014 Masaryk University, Brno, Invited Professor

2018–2019 Williams College, Williamstown MA, Croghan
Bicentennial Visiting Professor

2007 Emory University, Atlanta GA, Alonzo
McDonald Professor of Theology

2006–2007 Williams College, Williamstown MA, Croghan
Bicentennial Visiting Professor

2000 Harvard University, Cambridge MA, Department of the
History of Art and Architecture, Visiting Professor

Z Í S K A N Á O C E N Ě N Í (V Ý B Ě R)

2021 Gold Medal, Fundación Santa María la
Real, Aguilar de Campoo, Spain

2013 Diploma honoris causa, Philosophy Faculty,
Masaryk University, Brno Czech Republic

2010 Gastwissenschaftler, Kunsthistorisches
Institut in Florenz, Florence, Italy

V Ě D E C K É A K T I V I T Y (V Ý B Ě R)

Od 2016 Ars mediaevalis conferences (Aguilar de Campoo)
(co-director with G. Boto and A. Aviles)

2018–2021 La Capraia Center, Naples, member of advisory board

2010–2011 Treasures of Heaven exhibition, Cleveland, Baltimore,
London, member of advisory committee

2008–2009 Giotto. Le vie nuove dell'arte italiana exhibition,
Rome, member of comitato scientifico

- 2007–2010 Medieval Academy of America, Vice President and President
2000 École des Hautes Études en Sciences
 Sociales, Paris, Directeur d'Études invité
1997–2000 Vatican and City of Rome, Volto Santo exhibition,
 co-organizer (with G. Morello and G. Wolf)

ČLENSTVÍ V REDAKČNÍCH RADÁCH (VÝBĚR)

- Eikón Imago (od 2018, scientific committee)
Codex Aqvilarensis (od 2015, editorial committee)
Convivium: Seminarium Kondakovianum series nova (od 2014, editor)
Iconographica (od 2012, advisory committee)
Arte medievale (od 2003, comitato scientifico)

PUBLIKACE (VÝBĚR)

- H. L. Kessler, Visible Truth, University of Murcia, Murcia, 2023
H. L. Kessler, S. Romano, A Hub of Art In, Out, and Around Venice,
1177–1499, Centre for Early Medieval Studies, Brno, 2020
H. L. Kessler, Experiencing Medieval Art, University of Toronto
Press, 2019. (Spanish translation: La Experiencia del Arte
Medieval, Akal, Madrid, 2022; Italian translation: L'esperienza
medievale dell'arte, Rome: Officina Libraria, 2023.
H. L. Kessler, R. Newhauser, Optics, Ethics, and Art in the Thirteenth and
Fourteenth Centuries: Looking into Peter of Limoges's Moral Treatise
on the Eye, Pontifical Institute for Mediaeval Studies, Toronto, 2018
Roman Veronica in the Middle Ages, Centre for
Early Medieval Studies, Brno, 2017
A. Murphy, H. L. Kessler, M. Petoletti, E. Duffy, and G. Milanese,
The European Fortune of the F. Dell'Acqua, A. Cutler, H. L.
Kessler, A. Shalem, G. Wolf, The Salerno Ivories. Objects,
Histories, Contexts, Gebr. Mann, Berlin, 2016
I. Foletti, H. L. Kessler, Many Romes. Studies in Honor of Hans
Belting, Centre for Early Medieval Studies, Brno, 2015
H. L. Kessler, Neither God nor Man. Texts, Pictures, and the
Anxiety of Medieval Art, Rombach, Freiburg im Breisgau,
2007 (Czech translation: Ani Bůh ani člověk. Slova, obrazy
a středověká úzkošť z výtvarného umění, Center for Early
Medieval Studies, Masaryk University, Brno, 2016).
H. L. Kessler, Seeing Medieval Art, University of Toronto Press, Toronto, 2004.
(French translation: L'œil médiéval, Éditions Klincksieck, Paris, 2015)
H. L. Kessler, Old St. Peter's and Church Decoration in Medieval Italy,
Centro italiano di Studi sull'alto medioevo, Spoleto, 2002

Vaše Magnificence, pane rektore, honorabiles, spectabiles, vážení členové vědeckých rad, vážení hosté, dámy a pánové,

dovolte mi, abych vám představil profesora Herberta Leona Kesslera, předního světového odborníka v oblasti dějin umění. Herbert Kessler se narodil v roce 1941 v Chicagu a vystudoval dějiny umění na Chicagské univerzitě a na Princetonské univerzitě. Disertační práci, věnovanou bibli Karla Holého, obhájil Kessler v roce 1965 a její závěry byly publikovány v roce 1971 v prestižním vědeckém časopise *The Art Bulletin*. O několik let později, v roce 1977, vyšla rovněž monografie postavená na jeho disertaci.

Od šedesátých do osmdesátých let Kessler úzce spolupracoval s Centrem byzantských studií v Dumbarton Oaks při univerzitě v Harvardu, kde navázal blízké a trvalé vztahy s dobovou světovou špičkou. V roce 1965 se Kessler vrátil do Chicaga, kde na Katedře dějin umění působil nejprve jako odborný asistent, poté byl povýšen na mimořádného profesora (1968–1975) a nakonec se v roce 1975 stal – ve věku 34 let – nejmladším řádným profesorem na této univerzitě vůbec. Následujícího roku se však rozhodl přesídlit na jednu z nejprestižnějších amerických univerzit, Univerzitu Johna Hopkinse v Baltimoru, kde v letech 1976–2013 působil jako profesor na Katedře dějin umění.

Během této doby se Kessler postupně stal jedním z nejvýznamnějších badatelů své generace v oblasti dějin středověkého umění. Zabývá se studiem památek od pozdní antiky po konec středověku. Paralelně se však Kessler nebojí překračovat hranice disciplín, což je patrné například na jeho spolupráci s filologem Paulem Duttonem. Jeho bádání se navíc během let rozšiřovalo napříč staletími i geografickými celky, od „Byzance“ přes globální Středomoří až po Velkou Británii. Takto široké pole vědecké působnosti jej také přivedlo ke spolupráci s nejlepšími světovými institucemi: v posledních dvou dekadách k nim patřily École des Hautes Études en Sciences Sociales, Harvard University, Williams College, Medieval Academy of America, Max-Planck-Institut ve Florencii a Římě či Masarykova univerzita.

Činnost Herberta Kesslera v České republice se pojí především k jeho, dnešním dnem již desetileté, spolupráci s MU. Ta začala v roce 2013 přednáškou *Cotton Genesis in situ*, která „vyprodala“ přednáškový sál v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Brně. Zásadní byla také jeho role při založení mezinárodního časopisu *Convivium*, který si za relativně krátkou dobu své existence vydobyl, bezesporu i Kesslerovou zásluhou, výjimečné postavení v oboru.

Pro pochopení přínosu Herberta Kesslera světovým dějinám umění je však zapotřebí připomenout ještě jeden aspekt. Jde o neuvěřitelnou štedrost, se kterou se věnoval a stále věnuje mladým badatelům napříč planetou. Nejednen začínající vědec zažil překvapení, když mu do e-mailové schránky přistálo psaní od jedné z největších hvězd oboru. Tyto dopisy často začínají slovy: „Četl jsem Váš skvělý článek a moc rád bych se s Vámi seznámil.“ Skrze tyto kontakty

na mladé generace badatelů se tak Kesslerovi podařilo vybudovat unikátní vědeckou platformu napříč Amerikou i Evropou, z níž tak či onak těží takřka všichni současní světoví historici umění.

Herbert Kessler je tedy jedním z nevýznamnějších žijících historiků umění současnosti: svědčí o tom nejen jeho špičkové výstupy a jejich globální recepce, ale i instituce, které s ním spojují své jméno. Zároveň je Kessler jedním ze skutečně štědrých mistrů našeho oboru a je velkou ctí a radostí, že dneškem počínaje se jeho vztah k MU stává trvalým.

SLAVNOSTNÍ SLIB

Vážený pane, dříve, než vám udělím hodnost, kterou jsme se rozhodli ocenit vaše mimořádné vědecké zásluhy a vynikající schopnosti, je třeba zachovat starobylý zvyk, který od těch, jimž má být udělena akademická hodnost, vyžaduje, aby složili slavnostní slib.

Vážený pane, protože jste se zasloužil o rozkvět této univerzity a dal jste ostatním příklad hodný napodobení, žádám vás pouze o to, abyste slíbil:

Především, že této univerzitě, která nese důstojné jméno Masarykovo, trvale zachováte věrnost a přátelství a že ji podle svých sil budete podporovat.

Dále pak, že budete neustále dbát o rozvoj lidského poznání, aby se šířila pravda a aby její světlo zářilo jasněji.

A konečně, že takový, jakým jste se ukázal být, budete stále. Zavazujete se k tomu a slibujete to na své dobré svědomí?

ZAVAZUJI SE A SLIBUJI .

Poté, co jsem s vděčností přijal tento váš slib, já, řádně ustanovený promotor, z moci svého úřadu vás,

HERBERTE LEONE KESSLERE ,
JMENUJI ČESTNÝM DOKTOREM
V OBORU DĚJINY STŘEDOVĚKÉHO UMĚNÍ ,

vaše jmenování veřejně vyhlašuji a uděluji vám všechna práva a výsady, jež jsou s touto hodností spjaty. Na důkaz toho vám do rukou předávám tento diplom s pečeti Masarykovy univerzity a dekoruji vás zlatou pamětní medailí této univerzity.

PROSLOV

Hebert Leon Kessler

Vaše Magnificence, pane rektore, vážené osobnosti, vážení členové vědeckých rad, vzácní hosté:

Převzetí čestného doktorátu Masarykovy univerzity je nejen významnou počtou, ale také osobně mimořádně zasahuje. Narodil jsem se ve městě, které hostilo třetí největší českou populaci na světě (v té době větší než Brno). Když jsem vyrůstal v Chicagu, chodil jsem do školy s dětmi, které se jmenovaly Bartůšek, Hruška a Novák. Jako vysokoškolák na Chicagské univerzitě jsem později chodil na hodiny a z hodin kolem impozantního bronzového a žulového pomníku připomínajícího úspěchy Tomáše Garrigue Masaryka, který postavil moravský sochař Albín Polášek. (Masaryk na univerzitě přednášel těsně po přelomu století, Polášek tři desetiletí vyučoval na Institutu umění v Chicagu.) Masaryk i Polášek stáli na okraji mého životopisu. Moje matka, malířka, se vzdělávala na Institutu umění v době, kdy tam Polášek učil, a následovala Masarykovu dceru Alici, aby pracovala v Hull House Jane Addamsové.

Zájem o tehdy dominantního chicagského architekta Miese van der Roheho mě přivedl k poznání Brna; jeho vila Tugendhat zahájila modernismus, který se rozvinul v mnoha stavbách, jež zdobily mé rodné město. Poté, co jsem se stal byzantologem, jsem objevil další vazby na toto město a zemi. V rozhovoru s velkým církevním historikem Francisem Dvorníkem v Dumbarton Oaks ve Washingtonu na počátku šedesátých let jsem se dozvěděl o významu chicagského podnikatele a diplomata Charlese Cranea (jehož dcera se provdala za Jana Masaryka) pro financování byzantologických studií a zachování mnoha památek, které jsem studoval.

Přesto jsem se o českém umění nedozvěděl téměř nic. Moje doktorská práce se zabývala Velislavovou biblí (v České národní knihovně), ale fascinující rukopis ze čtrnáctého století jsem znal jen z fotografií, protože Američané měli do ČSSR prakticky zakázaný vstup. Když jsem v sedmdesátých letech 20. století nastoupil na Univerzitu Johna Hopkinse v Baltimoru, poznal jsem z první ruky jedno z největších děl středověkého umění z této země a mohl jsem ho začlenit do výuky: velkolepý relikvíář Trnové koruny ze čtrnáctého století z Walters Art Museum, vyrobený pro olomouckého biskupa Jana Volka. Právě toto mistrovské dílo vítalo davy návštěvníků Prahy: Koruna česká, výstavy v Metropolitním muzeu v New Yorku v roce 2005. A otevřel mi (stejně jako nesčítaným dalším) oči pro oslnivé bohatství, které vzniklo na české půdě za vlády Karla IV. a jeho synů Václava a Zikmunda.

V roce 2013 jsem byl dobře psychicky připraven přijmout pozvání profesora Ivana Folettiho do této úžasné země. Moje první návštěva s manželkou Johannou Zachariasovou před deseti lety mě jen utvrdila v pocitu, že jsem zůstal žalostně neznalý mimořádně bohatého středověkého uměleckého dědictví České republiky. Začalo to prohlídkou svatovítské katedrály v Praze, kterou vedla Klára Benešová a která zahrnovala agonii mezi mou neodolatelnou touhou vidět tvář v tvář sochy Petra Parlěře v klerice a téměř paralyzující akrofobii. (Rozpolcen mezi potěšením a bolestí jsem se ztotožnil s blahoslavenými

a zatracenými zobrazenými na mozaice v transeptu). Při zpáteční cestě jsem využil privilegované prohlídky Karlštejna s profesorkou Benešovou a studenty Masarykovy univerzity, neskonale poutavé památky, která by se, kdybych měl jiný život, stala mým životním dílem.

Cílem mé první cesty i pozdějších návštěv však bylo Brno, kde profesor Foletti otevřel Centrum raně středověkých studií. S Johannou jsme přestříhli pásku (před dvěma dny jsme oslavili jeho výročí); oba jsme se aktivně podíleli na práci centra a jeho publikacích. Právě o nich bych rád hovořil ve svých závěrečných poznámkách.

Centrum raně středověkých studií je nyní uznávanou a transformativní silou, která je hnací silou výzkumu středověkého umění na celém světě. S podporou rektorátu a zpočátku i Ondřeje Jakubce profesor Foletti shromáždil zaměstnance, shromáždil zdroje a vybudoval zařízení a knihovnu, které během několika málo let znovu soustředily celý obor. Dějiny středověkého umění, dříve zaměřené především na umění Byzance a západní Evropy, se nyní z Brna rozhlíží ve všech směry, včetně Kavkazu a slovanských zemí, Levanty a Afriky. Stejně tak je důležité, že centrum rozšířilo metody oboru nad rámec tradičního stylistického a ikonografického výzkumu, aby zahrnovaly vývoj antropologie a kognitivních věd, jakož i nedávné technologické inovace. Posouváním současného zájmu o historiografii navíc jeho členové přidávají i důležité, ale většinou nedostupné příspěvky slovanské vědy a historie napsané v sovětském období. Když brněnští studenti odloží své „přístroje“, aby napodobili středověké poutníky na výpravách, které centrum organizuje na Mont Saint Michel nebo do Ani (v turecké Arménii), ztělesňují tak ve svých osobách aktuální umělecko-historické zájmy týkající se prožívání umění, mentálních a smyslových procesů a ekologie a uvědomují si své vlastní místo na prodlužující se větví poznání.

Publikace centra zase poskytují vědeckou pomoc, zejména Convivium. Tato mimořádně krásná publikace centra, která transformovala Seminarium Kondakovianum, časopis o byzantském umění vydávaný v Praze mezi světovými válkami, prosazuje stejně expanzivní a transformativní pohled na dějiny středověkého umění. Byl jsem u vzniku Convivia a jsem mimořádně hrdý na to, že číslo 8. ročníku vyšlo na mou počest.

Od doby, kdy jsem před deseti lety poprvé navštívil Brno, se Masarykova univerzita stala mým evropským akademickým domovem. Vyučoval jsem zde a účastnil se seminářů a konferencí. Nyní, s čestným doktorátem, jsem se skutečně stal tím, čemu moji kamarádi ze školy na středozápadě USA Joe Bartusek, Gale Hruska a Jimmý Novak říkali „Czechgoan“.

Jeffrey Charles Alexander

DOCTOR HONORIS CAUSA
V OBORU SOCIOLOGIE

JEFFREY CHARLES ALEXANDER

Narozen 30. května 1947 v Milwaukee, Wisconsin, USA.

VÝZKUMNÉ ZAMĚŘENÍ

sociologie, kulturní sociologie

VZDĚLÁNÍ

1978 University of California (Ph.D.)
1969 Harvard College (B.A., cum laude)

PRACOVNÍ FUNKCE (VÝBĚR)

Od 2016 Associate Researcher, Interdisciplinary Graduate School,
Heidelberg Center for American Studies, Heidelberg, Německo
Od 2004 Lillian Chavenson Saden Professor of Sociology,
Yale University, New Haven, USA
1981–2001 profesor, University of California, Los Angeles, USA

ZÍSKANÁ OCENĚNÍ (VÝBĚR)

2013 Honorary Doctorate, University College Dublin, Dublin, Irsko
2012 The Pitt Professor of American History and Institutions,
Cambridge University, Cambridge, Spojené království
2009 The Foundation Mattei Dogan Prize in Sociology,
International Sociological Association
2007 Honorary Doctorate, La Trobe University, Melbourne, Australia

VĚDECKÉ AKTIVITY (VÝBĚR)

2005–2006 Academic Committee Member, Fudan Institute for
Advanced Study in Social Sciences, Chair, Culture
Section, American Sociological Association
1990–1994 Co-Chair, Research Committee on Sociological
Theory, International Sociological Association
1983–1986 Executive Council, Research Committee on the History
of Sociology, International Sociological Association
1983–1984 Chair, Theory Section, American Sociological Association
1979–1982 Council Member, Theory Section, American
Sociological Association

ČLENSTVÍ V REDAKČNÍCH RADÁCH (VÝBĚR)

Communication and the Public (College of Media and International Culture of Zhejiang University, China) (od 2016)
Irish Journal of Sociology (2014–2017, Associate Editor)
Chinese Journal of Sociology (Shanghai University, China) (od 2014)
The American Journal of Cultural Sociology (od 2012, Co-Editor)
Sociological Theory (2004–2009, Co-Editor)
Theory (2002–2006, Co-Editor)

PUBLIKACE (VÝBĚR)

- J. C. Alexander, What Makes a Social Crisis? The Societalization of Social Problems, Polity Press, 2019
- J. C. Alexander, The Societalization of Social Problems: Church Pedophilia, Phone Hacking, and the Financial Crisis, American Sociological Review, 83 (6): 1049–1078, 2018
- J. C. Alexander, The Drama of Social Life, Polity Press, 2017
- J. C. Alexander, Culture trauma, morality and solidarity: The social construction of 'Holocaust' and other mass murders, Thesis Eleven, 132 (1): 3–16, 2016
- J. C. Alexander, B. Jaworsky, Obama Power, Polity, 2014
- J. C. Alexander, The Fate of the Dramatic in Modern Society: Social Theory and the Theatrical Avant-Garde, Theory, Culture & Society, 31 (1): 3-24, 2014
- J. C. Alexander, The Dark Side of Modernity, Polity Press, 2013
- J. C. Alexander, Trauma: A Social Theory, Polity, 2012
- J. C. Alexander, Performative Revolution in Egypt: An Essay in Cultural Power, Bloomsbury USA, 2011
- J. C. Alexander, Performance and Power, Polity, 2011
- J. C. Alexander, The Performance of Politics: Obama's Victory and the Democratic Struggle for Power, Oxford University Press, 2010

Vaše Magnificence, pane rektore, honorabiles, spectabiles, vážení členové vědeckých rad, vážení hosté, dámy a pánové,

dovolte mi, abych vám představila profesora Jeffreyho C. Alexandera, předního světového odborníka v oblasti kulturní sociologie. Článek v *Sociological Quarterly* z dubna 2019 „The Prestige Elite in Sociology“ jej zařadil do seznamu nejcitovanějších žijících sociologů a socioložek. Je autorem a vrcholným představitelem vlivného silného programu v kulturní sociologii, uznávaným inovátorem v sociologickém zkoumání ikonicity a sociální performance. Zastává pozici jednoho z ředitelů Centra pro kulturní sociologii na Yale University. Pravidelně je zván k výzkumným pobytům a přednáškám na předních světových univerzitách, patří mezi hlavní řečníky mezinárodních sociologických kongresů. Jeho rozsáhlá publikační činnost zahrnuje pronikavé teoretické analýzy, jakož i popularizační texty – obojí je překládané do desítek jazyků. Jeho dílo významně ovlivňuje podobu sociologie 21. století.

Jeho profesní život je spojen s dvěma z nejprestižnějších univerzit celého světa – s University of California, kde vystudoval doktorské studium a kde na různých akademických pozicích působil téměř třicet let; a s Yale University, kde působí v posledním dvacetiletí.

Spolupráce Masarykovy univerzity, resp. především Katedry sociologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, s profesorem Alexanderem začala v roce 2003. Jeffrey C. Alexander se brzy stal nejen spolupracovníkem, nýbrž také podporovatelem a svého druhu ambasadorem brněnské sociologické katedry. Navštívil ji od té doby mnohokrát. Vedle samostatných přednášek zde v roce 2010 vedl několikadenní intenzivní proseminář ke kulturní sociologii pro magisterské a doktorské studující. Přestože to již nebylo součástí jeho úvazku na katedře, souhlasil s návrhem studujících hodnotit jejich závěrečné seminární studie. Podrobné komentáře jim posílal, již ze Spojených států, během jednoho dne, často během několika hodin od doručení e-mailové přílohy. Zájem sociologa světového jména o jejich práci a jeho podpora byly pro studující důležitou, inspirativní a motivující životní zkušeností.

Také díky doporučení profesora Alexandera přijížděli na Fakultu sociálních studií Masarykovy univerzity s přednáškami a konferenčními příspěvky další špičkoví odborníci: José Casanova, Bernd Giesen, Isaac Reed, Ron Eyerman, Phil Smith, Carlo Tognato, Giuseppe Sciortino a jiní. Centrum pro kulturní sociologii na Yale University poskytlo zároveň v posledních patnácti letech zájem pro dlouhodobé výzkumné pobyty členům katedry i nadaným doktorským studujícím. Další byli zváni k účasti na výroční konferenci centra nebo se podíleli na řešení jeho výzkumných projektů. Bývalá studentka Jeffreyho Alexandera a později spoluautorka jedné z jeho publikací, Nadya Jaworsky, je dnes etablovanou a publikačně produktivní členkou brněnské katedry sociologie.

Již v roce 2006 napsal Jeffrey Alexander speciální přemluvu k odborné publikaci, jež vznikla na Katedře sociologie FSS MU a která obsahovala i pře-

klady jeho dvou dalších textů. Alexanderův badatelský zájem o sociologický výzkum občanství je svou originalitou dalším významným příspěvkem současné světové sociologii. Nedávný výzkumný projekt zaměřený na vztah občanství a politického populismu, který Alexander vedl, je zatím posledním vkladem do sociologického porozumění našemu světu. I na řešení tohoto projektu se podílel člen brněnské katedry sociologie.

Vzhledem k jeho až intimnímu profesnímu a osobnímu vztahu k Masarykově univerzitě, i městu Brnu samotnému, není již třeba připomínat řadu dalších dobrých důvodů, které opravňují Masarykovu univerzitu k tomu, aby poctila profesora Jeffreyho C. Alexandra svým nejvyšším akademickým oceněním – čestným doktorátem. Pane profesore, děkujeme vám za obrovskou stopu, kterou jste na naší univerzitě, fakultě a katedře zanechal. Děkujeme za váš příklad špičkového společenskovědního badatele, který inspiruje nejenom nás, ale sociology po celém světě.

SLAVNOSTNÍ SLIB

Vážený pane, dříve, než vám udělím hodnost, kterou jsme se rozhodli ocenit vaše mimořádné vědecké zásluhy a vynikající schopnosti, je třeba zachovat starobylý zvyk, který od těch, jimž má být udělena akademická hodnost, vyžaduje, aby složili slavnostní slib.

Vážený pane, protože jste se zasloužil o rozkvět této univerzity a dal jste ostatním příklad hodný napodobení, žádám vás pouze o to, abyste slíbil:

Především, že této univerzitě, která nese důstojné jméno Masarykovo, trvale zachováte věrnost a přátelství a že ji podle svých sil budete podporovat.

Dále pak, že budete neustále dbát o rozvoj lidského poznání, aby se šířila pravda a aby její světlo zářilo jasněji.

A konečně, že takový, jakým jste se ukázal být, budete stále. Zavazujete se k tomu a slibujete to na své dobré svědomí?

ZAVAZUJI SE A SLIBUJI .

Poté, co jsem s vděčností přijal tento váš slib, já, řádně ustanovený promotor, z moci svého úřadu vás,

JEFFREY CHARLES I ALEXANDERE ,
JMENUJI ČESTNÝM DOKTOREM
V OBORU SOCIOLOGIE ,

vaše jmenování veřejně vyhlašuji a uděluji vám všechna práva a výsady, jež jsou s touto hodností spjaty. Na důkaz toho vám do rukou předávám tento diplom s pečeti Masarykovy univerzity a dekoruji vás zlatou pamětní medailí této univerzity.

PROSLOV

K intelektuálním počátkům silného programu v kulturní sociologii
(a jeho vazby na sociologii na Masarykově univerzitě)

Jeffrey Charles Alexander

Je mi velkou ctí, že mi Masarykova univerzita udělila tento čestný doktorát, a to nejen obecně, vzhledem k vědeckému renomé Masarykovy univerzity, ale i konkrétně – protože jsem po mnoho let úzce spolupracoval se sociology na této univerzitě. Těžištěm naší společné práce byl rozvoj kulturní sociologie, ne-reduktivního přístupu ke studiu kolektivního významu, který je znám jako „silný program“. Rád bych využil této příležitosti a vystopoval intelektuální počátky tohoto výzkumného programu. Na závěr až příliš stručně naznačím, jak se silný program stal předmětem spolupráce s mými kolegy zde v Brně.

Silný program kulturní sociologie vznikl propojením dvou klasických zdrojů. Jedním z nich je tradice Geisteswissenschaft, která má svůj původ u Wilhelma Diltheye v Německu na konci devatenáctého století. Dilthey ostře rozlišoval mezi vědami o přírodě a vědami o duchu. Vysvětloval, že humanitní vědy se orientují spíše na vnitřní než vnější stránku, na subjektivitu, smysl a zkušenost. Jejich metoda proto musí být interpretační neboli hermeneutická. Hermeneutická metoda je společná interpretativním společenským vědám a humanitním vědám, v jejichž centru pozornosti je psaný text. Jak by později řekl Paul Ricoeur, je-li naším prvořadým zájmem význam, pak musí sociálněvědní analytik najít způsob, jak „převést“ smysluplné sociální jednání do interpretovatelného textu. Tento text odhaluje „vnitřek“ jednání. V sociologii kultury nazýváme toto textové „nitro“ „strukturou kultury“. Prvním cílem každého silného programového úsilí musí být nalezení kulturní struktury nebo struktur, které informují o individuálním, skupinovém nebo institucionálním jednání, a přisoudit této struktuře stejnou sílu a integritu jako ostatním, hmotnějším (organizačním, politickým, ekonomickým, demografickým) druhům struktur, které sociologové obvykle nacházejí.

Právě Dilthey (doplňný Ricoeurem) poskytuje širokou orientaci na význam a obhajobu interpretační metody, která umožnila vznik kulturní formy makrosociologie – ve srovnání s mikrosociologiemi inspirovanými fenomenologií a pragmatismem, které jsou subjektivně orientované, ale neodhalují „struktury“, ať už kulturního nebo materiálního druhu. Pro pochopení tohoto filozofického základu makrosociologie je nezbytné číst Maxe Webera ve světle Diltheye, neboť právě od tohoto zakladatele Geisteswissenschaften Weber převzal mnoho ze svých kulturních podnětů. Weberovým nejvýznamnějším dílem kulturní sociologie je Protestantská etika a duch kapitalismu. V návaznosti na Diltheye trvá na tom, že existuje vnitřní smysl kapitalismu, jeho duch, a s pomocí Benjamina Franklina a Weberovy vlastní rodinné historie rekonstruuje tuto ekonomickou kulturní strukturu jako formu disciplinované askeze. Jakmile je tato kulturní struktura ekonomického jednání odhalena, objevuje se nový problém kauzálního porozumění. Neboť místo jednoduché otázky „co způsobilo kapitalismus“ se musíme ptát „co způsobilo kapitalistického ducha“. Jakmile je tato nová otázka na vysvětlujícím stole, umožňuje Weberovi podívat se mimo

zákony ekonomického života – takové zákony, kterým Marx v Komunistickém manifestu a Kapitálu připisuje původ kapitalismu – na náboženský život. Zjišťuje, že „protestantská etika“ obsahuje dosti podobnou kulturní strukturu jako moderní kapitalismus, a zjišťuje, že centra raného britského kapitalismu byla rovněž centry puritánské činnosti.

Ve Weberových srovnávacích studiích světových náboženství najdeme další působivá cvičení v hermeneutické rekonstrukci, např. jeho srovnání významových struktur prorockého náboženství a moderní sociální kritiky ve starověkém judaismu nebo srovnání konfuciánského gentlemana a puritánského světce v Náboženství Číny. Velkým paradoxem Weberova odkazu, ba přímo jeho tragédií je, že až na drobné, i když významné výjimky nerozšiřuje tento Diltheyem inspirovaný interpretační přístup na politickou, organizační a historickou sociologii, kterou rozvinul v Ekonomii a společnosti. Tuto tragédii umocňuje Weberovo ideologické přesvědčení, že modernita je natolik deratizovaná, že smysluplné modelování jednání se stalo téměř nemožným – „Puritáni chtěli pracovat v povolání, my jsme k tomu nuceni.“ Podle Weberova kulturního pesimismu byl narativní telos tradičních společností vytlačen efektivní kauzalitou mechanismu. Žijeme v racionalizovaném světě bez významů a bohů. Tuto Weberovu interpretaci jsem zavedl ve třetím svazku knihy Teoretická logika v sociologii (1983) – Klasický pokus o syntézu: Max Weber. Tato interpretace stanovila úkol: najít způsob, jak pokračovat ve Weberově kulturní sociologii způsobem, který by šel proti instrumentálním poznatkům širokého záběru jeho komparativní, historické a makrosociologické práce.

Právě Emile Durkheim a jím založená sémiotická tradice nám dovoluje čelit této výzvě a poskytuje korektiv, který nám umožňuje vytvořit sociologii zaměřenou na význam pro moderní věk. Rané a střední Durkheimovy spisy byly vykládány strukturálním a funkčním způsobem a jeho spisy o tzv. primitivních společnostech byly čteny jako doplněk přesvědčení, které sdíleli Weber a Marx, že takové jevy jako mechanická solidarita, kolektivní vědomí, rituál a symbol jsou relevantní především pro jednodušší společnosti předmoderní doby. Ve druhém svazku Teoretické logiky (1982) jsem tuto interpretaci zpochybnil a tvrdil jsem, že pozdější Durkheim, zejména v díle Elementární formy náboženského života, nebyl ani tak snahou položit základy antropologie jednoduchých společností jako spíše snahou vytvořit základní pojmy pro pochopení „náboženské“ či smysluplné povahy moderního života. Tento výklad jsem dále rozpracovával a rozvíjel, například v Durkheimově sociologii (1988) a spolu s Philipem Smithem v knize The Cambridge Companion to Durkheim (2005).

Ve svém pozdějším díle Durkheim vysvětlil, že v srdci každé skupiny, ať už malé nebo široké, existuje symbolický řád kolektivních reprezentací, který je ostře rozdělen na posvátné a profánní. Při orientaci na tento významový vzorec vytvářejí sociální aktéři solidarity, zapojují se do rituálů a cirkulují mocnou kolektivně strukturovanou „manu“ neboli významové pocity. Právě díky tomu, že Ferdinand Saussure navštěvoval Durkheimovy přednášky v Paříži, vzniklo to, čemu se později začalo říkat strukturální chápání lingvistiky, které Saussure definoval jako jednu z částí obecné «sémiotiky», kterou lze použít ke zkoumání «znaků», jež vytvářejí význam nejen v jazyce, ale i v sociálních institucích obecně. Díky práci mistra Pražské školy Romana Jacobsona, jeho žáka Clauda Lévi-Strausse a především Rolanda Barthesa byly tyto saussurovské poznatky

rozpracovány do podoby prosperujícího interdisciplinárního studia fungování znakových systémů v tradičním i současném životě. Myslitelé od Althussera a Baudrillarda po Foucaulta převzali tento odkaz různými způsoby, ale jejich dluh vůči pozdnímu Durkheimovi zůstal. Nejdůležitější pro silný program však byly jiné pozdně durkheimovské projevy – tři klíčové postavy symbolické antropologie 60. a 70. let, Victor Turner, Mary Douglasová a Clifford Geertz.

Geertz je klíčovou osobností, která nejenom nastínila, ale přímo inspirovala silný programový přístup k sociologii kultury. Důvodem je to, že tak hladce spojil hermeneutickou diltheyovsko-weberovskou tradici se sémioticko-strukturalistickou. To, že to Geertz dokázal tak elegantním způsobem, bylo z velké části způsobeno tím, že byl vyškolen nejs sofistikovanejším sociologickým teoretikem poloviny století, Talcottem Parsonsem. Parsonsova práce představovala most mezi klasiky Weberem a Durkheimem a kulturně citlivějším silným programovým přístupem současnosti, ačkoli v Parsonsových rukou se tento most stal slepou uličkou.

Když jsem se na přelomu 60. a 70. let začal zajímat o sociologii a kulturu, inspirovala mě marxistická varianta klasických tradic, které jsem právě popsal. Stal jsem se intelektuálem pod výživnou, i když často také zkreslující záštitou marxismu „nové levice“, kulturní formy marxismu vyvinuté z hegelovského čtení Marxe. Toto hegelovské čtení bylo inspirováno Gramsciho myšlenkami o kulturní hegemonii, myšlenkami, které samy o sobě měly kořeny u Croceho, jenž byl hluboce ovlivněn Diltheyem a také Weberem. Bylo také živeno Lukacsovými myšlenkami o komodifikaci jako reifikaci, které čerpaly z Weberovy teorie, a sémioticky inspirovanými teoriemi ideologie, jako byly teorie Althussera a Baudrillarda. Důraz byl kladen na relativní autonomii nadstrukturální ideologie a na roli symbolů, nikoliv materiální zkušenosti, při utváření vědomí.

Jak se měnily mé ideologické závazky, Parsons mi poskytl most zpět ke klasickým tradicím, z nichž kulturní marxismus sám vzešel. Reinterpretací těchto klasických textů jsem „prošel“ velkým americkým strukturálně-funkčním teoretikem, abych rozvinul kulturnější sociální teorii, inspirovanou nejen symbolickou antropologií a sémiotikou, ale i lingvistickým obratem ve filozofii a narativním obratem v literární teorii, které dohromady inspirovaly „kulturní obrat“, jenž prošel humanitními vědami ve druhé třetině 20. století. Odklonil jsem se od Parsonsových teorií založených na hodnotách a institucích a konceptualizoval jsem, jak sociologickým způsobem převzít „sociologizovat“, revoluční inovace, které proměňovaly jiné, nesociologické disciplíny.

Existovaly samozřejmě i další významné sociologické reakce na kulturní obrat mimo silný program. V Evropě to byly především neomarxistické inovace, jako například birminghamská škola kulturních studií ve Velké Británii, Bourdieuova teorie praxe ve Francii a habermasovská kritická teorie v Německu. Ve Spojených státech měly tyto evropské převzaté kulturní směry sice významný vliv, ale existovaly i domácí, pragmatičtější reakce, především neinstitucionální organizační sociologie a její varianta, škola produkce kultury. Všechny tyto evropské a americké snahy byly slabými programy ve studiu kultury. Podnikly kulturní obrat nikoli proto, aby začlenily relativní autonomii kultury, ale spíše proto, aby ji překonaly. Šlo jim o sociologii kultury, nikoli o kulturní sociologii.

Podle mého názoru je „silný program kulturní sociologie“ jediným systematickým teoretickým úsilím o to, aby se význam stal ústředním bodem

makrosociologie modernity. Silný program začal jako kritické čtení nejen klasických, ale i moderních sociologických teorií, např. mých Dvacet přednášek (1987) a knižní esej kritizující Bourdieua (1995). Silný program ožil koncem 80. a v 90. letech 20. století jako široký soubor teoretických postulátů a hutných empirických studií – prováděných mnou, mými spolupracovníky a mými studenty – o způsobu, jakým kódy, narativy a rituální procesy strukturují moderní kulturní život. Během posledních dvou desetiletí tento teoretický přístup dozrál do řady výzkumných programů o kolektivních traumatech, občanské sféře, sociálních hnutích, válce a násilí, rase a genderu, politických kampaních a skandálech a materiálních symbolech neboli ikonách. Obecná východiska silného programu byla přeformulována do modelu kulturní pragmatiky, který vzešel z teorie řečových aktů a studií performance a poskytuje analytický model pro vztahování struktury a děje, ideálu a materiálu, moci a významu. Kulturní pragmatika navazuje na desetiletí trvajícím úsilím o „modernizaci“ základních myšlenek Durkheima a Webera, které dodaly energii a poháněly silný program kulturní sociologie až do současnosti.

Navzdory zvláštnímu významu, který přikládám silnému programu, je zřejmé, že současná sociologie vyprodukovala další vážné a produktivní snahy ve stejném duchu. William Sewell mladší, Viviana Zelizerová, Robin Wagner-Pacific a Michele Lamontová jsou jen významnějšími americkými sociology, kteří se v moderní době rovněž zabývali relativní autonomií hlubokých významů, jež udržují vnitřní život takzvaných materiálních sociálních struktur. Tyto snahy čerpají ze stejných zdrojů jako ty, které inspirovaly silný program – Dilthey, Weber, Durkheim, Saussure, Barthes, Turner, Douglas, Geertz, Douglas a Parsons. Není divu, že mezi našimi snahami existuje tolik významných homologií a tak nápadné rozdíly mezi naší prací a slabými programy, které redukuje význam na sociální strukturu nebo dějiny.

Nyní se krátce vrátím k souvislostem mezi silnou kulturní sociologií a Masarykem. Pokud lze na katedře sociologie Masarykovy univerzity nalézt některé z předních evropských kulturních sociologů – a to je zcela jistě pravda –, pak bych počátky této jedinečné spolupráce položil do návštěvy, kterou Radim Marada uskutečnil v roce 2005 v Centru pro kulturní sociologii (CCS) na Yaleově univerzitě. V roce 2006 jsem napsal zvláštní Forward k Radimově editovanému sborníku *Ethnic Diversity and Civic Unity*, který obsahoval překlady dvou mých textů o etnické inkluzi. Brzy poté jsem uskutečnil první z několika návštěv na vznikající Masarykově katedře, kterou Radim tehdy vedl, a nabízel jsem přednášky a semináře a v roce 2010 „intenzivní kurz“ kulturní sociologie pro postgraduální studenty a doktorandy. V roce 2012 strávil Radim osm měsíců na Yale CCS a Csaba Szalo, Radimův nástupce ve funkci předsedy, se zúčastnil každoroční „jarní konference“ CCS. Pod jejich společným vedením zahájila Masarykova sociologická katedra společný postgraduální vzdělávací program v oboru kulturní sociologie s univerzitami v Trentu (Itálie), Štýrském Hradci (Rakousko) a Zadaru (Chorvatsko).

Během těchto let navštívili Brno někteří z mých nejbližších kolegů, jako Bernhard Giesen, Ron Eyerman a Philip Smith, a někteří z mých nejvýznamnějších studentů, jako Jason Mast a Isaac Reed – vím, že Jason se před několika týdny opět vrátil na návštěvu. Tyto rostoucí institucionální vazby spolu se zvláštními finančními prostředky EU vedly přímo k tomu, že na Masarykově univerzitě

získali postdoktorandská místa Nadya Jaworsky a Dominik Bartmanski, dva z mých doktorandů z Yale, a Werner Binder, který studoval u Bernda Giesena. Binder a Jaworski se brzy stali členy fakulty, která právě odhlasovala, že se Nadya stane profesorkou – a k tomuto působivému seskupení masarykovské skupiny kulturní sociologie se připojil Pavel Pospech.

Sociolog Univerzity Karlovy Marek Skovajsa ve svém pronikavém článku „Opakující se motiv kulturní autonomie ve vývoji české sociologie kultury“ z roku 2021 vyzdvihl Masarykovo pracoviště, které „nashromáždilo základní institucionální, a především intelektuální zdroje“, jež mu umožnily stát se viditelným účastníkem „internacionalizovaného výzkumného programu sociologie kultury“. Skovajsa přitom tvrdil, že tento sociologický úspěch stojí na ramennou širokého zájmu o kulturní záležitosti, který dlouho poznamenával český intelektuální život, od Masarykova filozofického zkoumání literatury a Bláhova „federálního funkcionalismu“ až po Petruskovy a Alanovy postkomunistické práce z konce 80. a počátku 90. let.

Ale to už je jiný příběh, na který dnes rozhodně nemám ani prostor, ani jazykovou kompetenci, abych vás o něj připravil. Místo toho se na závěr pokusím ještě jednou vyjádřit své uznání za to, že jste udělením tohoto čestného titulu ocenili jak mě, tak silný program kulturní sociologie.

PÁR SLOV O AUDITORIU MAXIMU

Velká aula Karla Engliše

Slavnostní obřady Masarykovy univerzity jsou dnes neodmyslitelně spjaty s auditoriem maximem právnické fakulty, které plní úlohu celouniverzitní auly.

V jeho počátcích, ve třicátých let minulého století, se v něm konaly větší slavnostní okamžiky univerzity, jimiž byly inaugurace lektorů i okázalé promoce čestných doktorů. Prostor byl pro obdobné obřady ovšem brán za přechodné provizorium a měl takto sloužit jen do doby výstavby rozsáhlého univerzitního areálu. Z tohoto důvodu mělo auditorium maximum původně strohý ráz, takřka postrádající uměleckou výzdobu. Jedinou výjimkou byl strop s vitrážemi od Františka Kysely.

Myšlenka výstavby rozsáhlé Akademické čtvrti s novou monumentální aulou byla postupně opuštěna a z původního záměru byla realizována právě jen budova právnické fakulty. Bylo proto rozhodnuto o vytvoření důstojnějšího rámce slavností, a to vyzdobením původní velké prázdné stěny v průčelí auditoria maxima.

Rozměrná kompozice Prométhea přinášejícího lidstvu oheň o velikosti 7,5×13 metrů je autorem Antonínem Procházkou rozdělena do tří horizontálních pásů. V horním z nich je bůh Helios ohlašující, za doprovodu bohyň času Hory, lidstvu nový den. V prostředním pásu jsou zobrazeny alegorické postavy všech věd, které byly na univerzitě zastoupeny – zleva doprava jsou jimi právo, lékařství, filozofie, umění, pedagogika a přírodní vědy. Středu obrazu dominuje postava Prométhea s hořící pochodní. Ve spodním pásu dílo zachycuje lidstvo při jeho každodenní činnosti – stavitelství, mořeplavectví a zemědělství. K postavě Prométhea se významově váže skupina postav dychtících po ohni poznání. Slavnostní vernisáž monumentálního Procházkovy díla proběhla v atmosféře pomnichovského Československa 16. prosince 1938. Kompozice měla ve válečném období pohnutý osud. Byla z rámu z nařízení brněnského gestapa necitlivě vyříznuta, ale podařilo se ji díky odvaze českých dělníků ukrýt ve sklepení budovy. Tři roky po válce byla renovace díla dokončena malířovou družkou Linkou Procházkovou.

V rámci oslav 104. výročí založení univerzity v lednu tohoto roku byla aula pojmenována po prvním rektorovi univerzity a jedné z největších osobností své doby Karlu Englišovi.

Karel Engliš byl nejen spoluautorem a spolupředkladatelem návrhu zákona o zřízení „druhé české univerzity“, ale později i jejím prvním rektorem, kterému se ve spolupráci s tehdejší prezidentem T. G. Masarykem podařilo opatřit základ univerzitních insignií – rektorský řetěz.

„Minulost je důležité si připomínat, neboť bez ní by neexistovala současnost. Na naši minulost můžeme být právem hrdí, protože ji utvářely mimořádné osobnosti, jejichž odkaz by měl být pravidelně připomínán, aby nikdy nevymizel z naší paměti,“ uvedl rektor Masarykovy univerzity Martin Bareš během slavnostního odhalení názvu Velké auly Karla Engliše.

Vydala: Masarykova univerzita, Rektorát, Odbor výzkumu
Grafická úprava: Milan Katovský
Tisk: Ing. Vladislav Pokorný – LITERA BRNO
1. vydání, 2023
Náklad: 200 ks

